

Verslag van werkzaamheden 2020

2021

Algemene
Rekenkamer

Vooraf

“May you live in interesting times.” Begin 2020 bracht ik dat gezegde naar voren in mijn nieuwjaarstoespraak voor de collega’s van de Algemene Rekenkamer. Ik heb toen ook de dubbelzinnigheid van die boodschap belicht. Zijn ‘interesting times’ wel iets om naar te verlangen, om toegewenst te krijgen? Ik gebruikte de uitspraak in de hoop dat 2020 een ‘gewoon’ jaar mocht worden waarin we ons werk als Algemene Rekenkamer goed zouden doen. Zoals we inmiddels allemaal weten, liep het anders. Vanaf maart werden we geconfronteerd met de invloed en de gevolgen van de coronapandemie.

Het belang van de volksgezondheid bracht voor iedereen ingrijpende beperkingen met zich mee, ook voor de Algemene Rekenkamer. Namens het college kan ik met trots zeggen dat we er in 2020 ondanks die beperkingen in zijn geslaagd om door te gaan met onze werkzaamheden. Dat is nu extra belangrijk, omdat het democratisch proces ook in moeilijke tijden gewoon doorgang moet vinden. Juist dan moeten hoogwaardige advisering, grondige openbare beraadslaging en besluitvorming, effectieve controle op de verantwoording van besteding van publieke middelen en adequate beoordeling van de zorgvuldigheid en de rechtmatigheid van overheidshandelen onverminderd gegarandeerd zijn. Wij blijven controleren of geld zinnig, zuinig en zorgvuldig wordt besteed.

Om het publieke geld te volgen dat wordt ingezet om de coronapandemie te bestrijden, hebben we in de tweede helft van 2020 diverse onderzoeken gedaan naar de steunmaatregelen van de overheid voor bedrijven. Ook onderzochten we het testen op het nieuwe coronavirus en de veiligheid van het digitaal thuiswerken door rijksambtenaren.

Onze samenwerking met nationale rekenkamers in het buitenland werd noodgedwongen aangepast. Waar het door de coronapandemie niet mogelijk was om fysieke bijeenkomsten te houden, hebben we onze internationale samenwerkingsactiviteiten grotendeels online voortgezet.

Aanvullend op dit Verslag van werkzaamheden, waarin we vooral terugblikken op het bijzondere jaar 2020, presenteren wij op Verantwoordingsdag (de derde woensdag van mei) het geïntegreerde Verslag van de Algemene Rekenkamer over 2020. Daarin geven we naast onze publicaties van het afgelopen jaar ook aandacht aan onze bedrijfsvoering. In het geïntegreerde Verslag hebben we de blik naar voren gericht: op onze strategie voor de periode 2021-2025. We zullen ook in het komende tijdvak verder blijven werken aan onze missie om bij te dragen aan het verbeteren van het functioneren en presteren van de rijksoverheid en de daarmee verbonden organen.

Arno Visser
President Algemene Rekenkamer

Inhoud

1. Een relevante rekenkamer | 5

2. Werkzaamheden 2020 | 10

2.1 Publicaties per kwartaal | 10

2.2 Controleren in de coronacrisis | 11

2.3 Peer review | 13

3. Samenwerking: internationaal en binnen het Koninkrijk | 14

3.1 Institutionele kennisuitwisseling en samenwerking | 14

3.2 Institutionele samenwerking | 15

3.3 Relaties met rekenkamers binnen het Koninkrijk der Nederlanden | 17

Bijlagen | 18

Bijlage 1 Publicaties 2020 | 18

Bijlage 2 Voorstellen voorgelegd op grond van CW 2016 | 23

Bijlage 3 Overzicht briefings aan parlement | 24

Bijlage 4 Externe activiteiten en media-optredens | 26

1. Een relevante rekenkamer

De positie van de Algemene Rekenkamer is verankerd in de Grondwet. Onze taken en bevoegdheden staan beschreven in de Comptabiliteitswet.

Wat we doen is dus wettelijk vastgelegd: de Algemene Rekenkamer onderzoekt of de rijksoverheid volgens de regels en de gemaakte afspraken omgaat met het geld dat haar is toevertrouwd, en onderzoekt of dit belastinggeld zinnig, zuinig en zorgvuldig wordt uitgegeven.

Hoe we dat doen bepalen we echter zelf, onafhankelijk van regering en parlement. De Algemene Rekenkamer geeft met een eigen strategie invulling aan haar wettelijke taak.

De strategie van de Algemene Rekenkamer voor de periode 2016-2020 droeg niet voor niets de titel *Inzicht als basis voor vertrouwen*. Daarmee benadrukken we het belang van transparantie in publieke geldstromen. Wij willen in onze onderzoeken helderheid scheppen in de manier waarop gemeenschapsgeld wordt geïnd en besteed. Ons doel is om daarbij de maatschappelijke impact van beleidskeuzes en uitgaven goed zichtbaar te maken. Op die manier willen we bijdragen aan het vertrouwen van de maatschappij in de overheid.

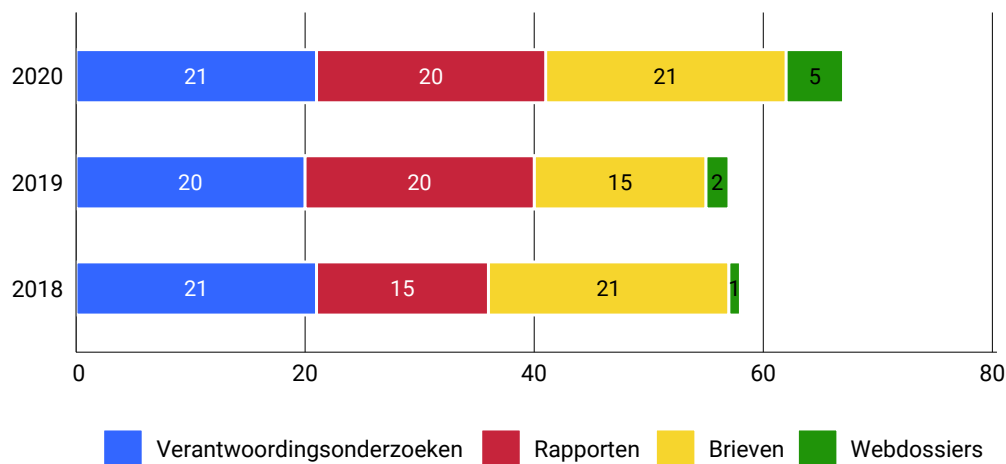
Wij hebben in 2020 ook onze nieuwe strategie voor de periode 2021-2025 ontwikkeld. In deze strategie, die we de titel *Vertrouwen in verantwoording* hebben meegegeven, hebben wij een aantal strategische keuzes gemaakt die richtinggevend zijn voor onze inzet. We gaan om te beginnen ons onderzoek nadrukkelijker verrichten vanuit het perspectief van burgers en bedrijven.

Daarnaast willen we meer dan voorheen de doelmatigheid van het overheidsbeleid niet alleen beschrijven en analyseren, maar er ook een oordeel over geven. En IT en databeheer krijgen een prominenter plek in onze werkzaamheden, onder andere in ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek.

In dit Verslag van werkzaamheden laten we zien welke onderzoeken we in 2020 hebben gepubliceerd en welke andere werkzaamheden we hebben verricht. Zoals valt af te lezen uit figuur 1 hieronder is het aantal publicaties in vergelijking met 2019 toegenomen. We hebben in 2020 meer brieven aan de Tweede Kamer gestuurd en webdossiers uitgebracht dan in 2018 en 2019.

Figuur 1. Aantal publicaties in 2018, 2019 en 2020

In 2020 brachten we meer publicaties uit dan in 2018 en 2019

Een volledig overzicht van onze publicaties vindt u in bijlage 1.

Onze onderzoeken en onderzoeksprogramma's

In het kader van ons Verantwoordingsonderzoek (VO) publiceren we jaarlijks in mei een reeks rapporten waarin we het presteren van de ministeries beoordelen. Elk rapport behandelt een hoofdstuk uit de rijksbegroting van het voorgaande jaar. In 2020 hebben we 21 VO-rapporten uitgebracht. Daarnaast hebben wij, tegelijk met de VO-rapporten, het overkoepelende rapport *Staat van de rijksverantwoording* en het *Rapport bij de Nationale Verklaring 2020* gepubliceerd.

In onze [meerjarige onderzoeksprogramma's](#) gaat de aandacht uit naar beleids-terreinen en thema's met een groot financieel en maatschappelijk belang. De afgelopen jaren hebben we veel van ons onderzoek verricht binnen de volgende programma's:

- het programma *doorontwikkeling Verantwoordingsonderzoek (VO)* beëindigen we voorjaar 2021;
- het programma *Premiesectoren zorg en sociale zekerheid*;
- het programma *Ontvangsten ontcijferd*;
- het programma *Energietransitie*.

De programma's *Premiesectoren Zorg en Sociale Zekerheid* en *Ontvangsten ontcijferd* hebben we in 2020 geëvalueerd. Beide programma's worden na 2021 beëindigd. Het programma *Energietransitie* is een nieuw programma waarmee we in 2020 van start zijn gegaan.

Twee andere programma's waaraan we de afgelopen jaren hebben gewerkt zijn inmiddels beëindigd, omdat de gestelde doelen zijn behaald. Dit betreft het programma *Doorontwikkelen, Ontcijferen, Experimenteren en Netwerken (DOEN)*, waarin we hebben geïnvesteerd in onderzoeksmethoden en -technieken, en het programma *Toekomstbestendige Overheidsfinanciën (TOF)*, waarin we aandacht hebben besteed aan het Nederlandse huishoudboekje, het toezicht op de financiële instellingen en EU-geld in Nederland. Ook de komende jaren blijven we programmatisch werken.

Verder publiceren wij elk jaar diverse rapporten over ons doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek. Daarin nemen we specifieke beleidsonderwerpen onder de loep. In beginsel doen we dat op eigen initiatief, maar soms ook op verzoek van het parlement en/of de regering. Die kunnen, als zij behoefte hebben aan een onafhankelijk en deskundig oordeel, de Algemene Rekenkamer verzoeken om een bepaald onderzoek uit te voeren. Wij maken in zulke gevallen een zelfstandige afweging en nemen onafhankelijk het besluit om het verzoek al dan niet te honoreren.

Overlegprocedure instellingen op afstand

Soms verandert de publieke taakuitvoering van instellingen op afstand van het Rijk. Dat kan gevolgen hebben voor de controletaak of de controlebevoegdheden van de Algemene Rekenkamer. Om te voorkomen dat hierover onduidelijkheid ontstaat, bepaalt de Comptabiliteitswet 2016 dat ministers vooraf overleg moeten voeren met de Algemene Rekenkamer. In 2020 is over 7 voorstellen overleg gevoerd met de Algemene Rekenkamer. Een volledig overzicht vindt u in bijlage 2.

Briefings in het parlement

Bij de publicatie van een rapport bieden wij de Tweede Kamer standaard een briefing aan. In deze briefing aan het parlement geeft de Rekenkamer voor de publicatie van het rapport een toelichting over het onderzoek. In 2020 heeft de Algemene Rekenkamer 19 briefings verzorgd. Met de geldende beperkingen tijdens de coronapandemie zijn de briefings via een videoverbinding doorgegaan. Voor de presentatie van het Verantwoordingsonderzoek heeft de president de Tweede Kamer fysiek bezocht en bij de aanbidding een korte speech uitgesproken. In totaal zijn er 19 briefings gegeven, zowel fysiek (voorjaar) alsook via videoverbinding. Een enkele briefings is later, met naleving van de veiligheidsvoorschriften, fysiek geweest. Een overzicht van de briefings treft u aan in bijlage 3.

Dialoog met onze omgeving

Wij zijn onderdeel van de samenleving en zoeken daarom actief het contact met onze omgeving. We overleggen regelmatig met andere Hoge Colleges van Staat, zoals de Raad van State en de Nationale ombudsman, met kennisinstututen, zoals het Sociaal en Cultureel Planbureau en universiteiten, en met andere rekenkamers in binnen- en buitenland. Waar houden zij zich mee bezig? Wat zijn de vragen en ideeën die bij hen leven? Inzichten van planbureaus, universiteiten en adviesorganen geven ons inspiratie voor relevant onderzoek.

Daarnaast treden de leden van het college regelmatig naar buiten. In de vorm van media-optredens, speeches, opinieartikelen en andere openbare optredens belichten zij de taak en rol van de Rekenkamer en vragen aandacht voor onze publicaties. Door lange lijnen te schetsen en door recente publicaties toe te lichten. Een overzicht hiervan treft u aan in bijlage 4.

Wisselingen in de samenstelling van het college

In 2020 zijn er meerdere wijzigingen in de samenstelling van het college geweest. Naast de drie leden van het college kent de Algemene Rekenkamer collegeleden in buitengewone dienst. Collegeleden in buitengewone dienst kunnen worden opgeroepen om deel te nemen aan bepaalde werkzaamheden. Voorbeelden daarvan zijn onderzoeken begeleiden, externe werkzaamheden verrichten of optreden als vervanger van een collegelid.

De sollicitatieprocedure voor een vacature binnen het college van de Algemene Rekenkamer is vastgelegd in de Comptabiliteitswet 2016. De Comptabiliteitswet schrijft voor dat de Algemene Rekenkamer bij een vacature voor een collegelid een aanbevelingslijst met vier kandidaten opstelt voor de Tweede Kamer. In een openbare sollicitatieprocedure konden belangstellenden zich aanmelden voor de vacature.

De Tweede Kamer stelt na een eigen procedure een voordracht van drie personen vast. Die voordracht wordt vervolgens door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voorgelegd aan de ministerraad. De benoeming van het nieuwe collegelid vindt daarna plaats bij Koninklijk Besluit. Een collegelid van de Algemene Rekenkamer wordt voor het leven benoemd.

De volgende wijzigingen waren in 2020 aan de orde:

- Benoeming collegelid in buitengewone dienst drs. J.M.A. (Hanny) Kemna (RE CISA IDP-C) per 1 januari 2020;
- Eervol ontslag prof. dr. M.J.W. (Mark) van Twist per 1 mei 2020, op eigen verzoek;
- Eervol ontslag drs. F.C. (Francine) Giskes per 15 oktober 2020, in verband met pensionering;

De opvolger van Francine Giskes is drs. H.M.B. (Barbara) Joziassé MiF, zij is benoemd per 1 januari 2021.

Het college van de Algemene Rekenkamer wordt per 1 januari 2021 gevormd door drs. A.P. (Arno) Visser (president), drs. E. (Ewout) Irrgang en drs. H.M.B. (Barbara) Joziassé MiF. Drs. J.M.A. (Hanny) Kemna (RE CISA IDP-C) en drs. P.W. (Paul) Doop zijn de collegeleden in buitengewone dienst.

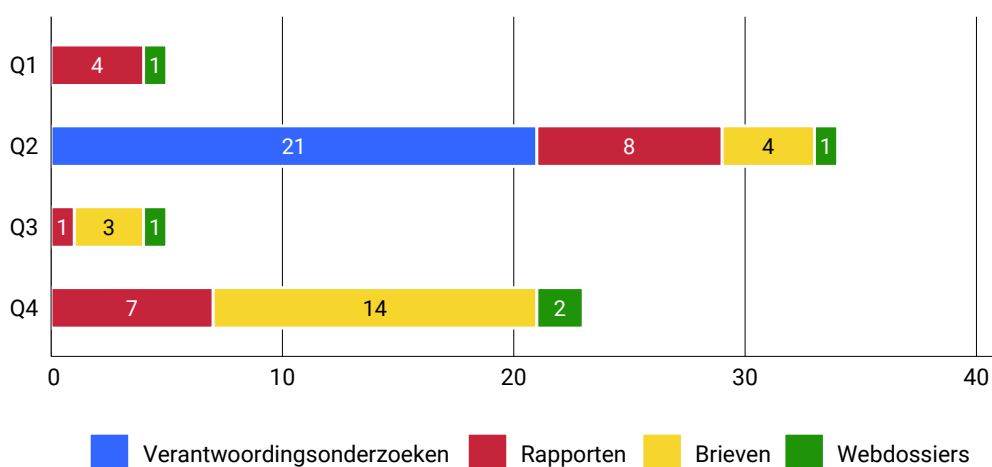
2. Werkzaamheden 2020

2.1 Publicaties per kwartaal

Verantwoordingsdag, de derde woensdag in mei, is de dag waarop wij de 21 rapporten in het kader van ons verantwoordingsonderzoek aan de Tweede Kamer presenteren. Wij sluiten hiermee aan op de cyclus van begroten en verantwoorden. Dit verklaart de uitschieter in het aantal publicaties in het tweede kwartaal die te zien is in figuur 2 hieronder. Op die dag publiceren wij ons oordeel over de Staat van de Rijksverantwoording en de Jaarrekeningen van de ministers.

Figuur 2. Aantallen publicaties per kwartaal

Rond Verantwoordingsdag zien we een jaarlijkse 'publicatiepiek'

Het relatief grote aantal brieven dat wij in het vierde kwartaal van 2020 hebben uitgebracht wordt veroorzaakt doordat wij de begrotingscyclus volgen. Het gaat hier namelijk vooral om onze 'begrotingsbrieven'. Dit zijn brieven aan de Tweede Kamer waarin wij aandachtspunten noemen bij de ontwerpbegrotingen die de ministers op Prinsjesdag aan het parlement hebben aangeboden. Het parlement kan deze informatie desgewenst gebruiken tijdens de begrotingsbehandelingen.

2.2 Controleren in de coronacrisis

De coronapandemie bracht ingrijpende beperkingen met zich mee. De eerste reactie van de Algemene Rekenkamer was gericht op de veiligheid van haar medewerkers. Vrijwel geruisloos zijn wij er in geslaagd van de een op de andere dag volledig digitaal thuis te gaan werken. Met de nodige aanpassingen en gewenningsverschijnselen zijn wij er snel in geslaagd de werkzaamheden voort te zetten. Geen eenvoudige taak en zeker gezien de timing erg belangrijk, we zaten op dat moment slechts twee maanden voor de publicatie van het verantwoordingsonderzoek.

Vrij snel heeft de organisatie zich moeten bezinnen op onze rol. Als controlerend orgaan zijn wij geconfronteerd met verschillende dilemma's. Hoe kunnen wij onze rol als controleur invullen zonder bij de bestrijding van de crisis de ministeries voor de voeten te lopen? En welke prioriteiten moeten wij stellen; de ingrijpende beperkingen hebben een grote impact op de beschikbaarheid en inzetbaarheid van de collega's. En ook op de wijze waarop wij onze controlerende taak kunnen uitvoeren, onderzoek ter plaatse was niet mogelijk.

Na diverse gesprekken in de organisatie, en zeker ook daarbuiten, hebben wij prioriteiten gesteld. Enkele onderzoeken hebben we moeten uitstellen (bijvoorbeeld het onderzoek *Slagkracht AIVD en MIVD*, dit verschijnt nu 22 april 2021), hebben we het onderzoek naar patenten stopgezet en hebben we verschillende nieuwe onderzoeken opgestart waarvan wij van mening zijn dat deze helpen te leren terwijl de crisis wordt bestreden.

In de tweede helft van 2020 hebben we aandacht besteed aan verschillende aspecten van de bestrijding van de coronacrisis. Dit heeft geresulteerd in drie onderzoeken naar de manier waarop de rijksoverheid met geld en maatregelen de gevolgen en effecten van de coronapandemie probeert te beperken. De onderzoeken gingen concreet over de risico's die de overheid loopt in verband met:

- overheidssteun aan grote ondernemingen. Hier zijn twee publicaties over verschenen:
  - *Steun aan grote ondernemingen – leren van het verleden;*
  - *Individuele steun aan bedrijven tijdens de coronacrisis;*
- *Onderzoek naar misbruik & oneigenlijk gebruik (M&O) beleid van NOW-regeling;*
- *coronacrisis: de risico's van garanties en leningen voor de overheidsfinanciën.*

Ook hebben we onderzoek verricht naar twee niet-financiële aspecten van de coronacrisis:

- *Testen op corona;* in de eerste maanden van de coronacrisis had waarschijnlijk een groter aantal mensen op het nieuwe coronavirus getest kunnen worden. Het onderzoek wees uit dat er meerdere factoren waren die de testcapaciteit in maart onder druk zetten.
- *Focus op digitaal thuiswerken;* tussen juli en oktober onderzochten wij welke ICT-middelen de medewerkers van ministeries en Hoge Colleges van Staat gebruiken voor digitaal thuiswerken, waarvoor zij die gebruiken, welke beveiligingsrisico's dit oplevert en hoe de organisaties hun beleid hierover communiceren.

Net voor de zomer van 2020 hebben we ook de [coronarekening](#) opgezet, een interactief dashboard waarmee we de genomen overheidsmaatregelen in kaart brengen. Zo kunnen wij, maar ook andere geïnteresseerden, de inzet van publiek geld ter bestrijding van de pandemie goed volgen. Updates van deze monitor hebben we in het vierde kwartaal als webdossier gepubliceerd.

Daarnaast hadden we, vooruitlopend op onderzoeken later in het jaar, vanaf april 2020 een 'coronaloket' geopend teneinde kennis en kunde uit eerder onderzoek beschikbaar te maken. Departementen konden hier terecht wanneer zij behoefte hadden aan specifieke kennis van de Algemene Rekenkamer ten behoeve van (beslissingen over) urgente maatregelen ter bestrijding van de gevolgen van de coronacrisis.

Tot slot ondernamen we in 2020 verschillende activiteiten op internationaal niveau. Gezamenlijk met andere nationale rekenkamers maakten we een overzicht van alle maatregelen ter bestrijding van de coronacrisis van de EU, deden mee aan een

coronaprojectgroep van EUROSAI (de koepelorganisatie van rekenkamers binnen Europa) en deelden kennis met buitenlandse rekenkamers (zie ook paragraaf 3.1). Om alle activiteiten intern te stroomlijnen hebben we in het voorjaar van 2020 de 'Taskforce corona' in het leven geroepen.

2.3 Peer review

In 2019 is een internationale peer review (collegiale toetsing) van onze organisatie van start gegaan, die eind 2020 is afgerond.

Wat is een 'peer review' en wat is het nut ervan?

Een peer review geldt als de zwaarste vorm van beoordeling die een nationale rekenkamer kan ondergaan. Nationale rekenkamers hebben een onafhankelijke positie en worden daarom niet door de regering of het parlement onderzocht op hun presteren. Daarom organiseren nationale rekenkamers onderling reviews. Aan de hand van de uitkomsten van zo'n review kunnen rekenkamers gericht maatregelen treffen om hun prestaties te verbeteren.

De *peer review* is uitgevoerd door een team van elf ervaren auditors van de Zweedse, de Canadese en de Britse rekenkamer. Zij hebben de kwaliteit van onze onderwerpselectie en -programmering getoetst aan de hand van (een steekproef uit) onze financiële en doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken. We zijn blij met de hoofdconclusie van het *peer review*-team dat bij de Algemene Rekenkamer alle elementen voor *audits van hoge kwaliteit* aanwezig zijn en benut worden. We zijn ook blij dat in het *peer review*-rapport diverse *good practices* bij ons worden gesignaleerd.

Het rapport heeft ons echter ook geleerd hoe we op diverse onderdelen van ons werk de kwaliteit van ons onderzoek nog verder kunnen verbeteren. Het *peer review*-team heeft ons waardevolle observaties aangereikt, die ons helpen om te bepalen waar we onszelf nog kunnen en moeten verbeteren om aan de hoogste kwaliteitsstandaarden te voldoen. Het college heeft de secretaris eind 2020 gevraagd de opvolging van de aanbevelingen van het *peer review*-team zo snel mogelijk uit te werken. In ons jaarverslag zullen wij over de voortgang hiervan rapporteren. Wij hebben het *peer review*-rapport op 25 januari 2021 openbaar gemaakt, samen met een [brief](#) aan de Tweede Kamer.

3.

Samenwerking: internationaal en binnen het Koninkrijk

Wij werken samen met andere nationale rekenkamers om de kwaliteit en impact van ons werk te verhogen. We wisselen actief kennis uit met deze nationale rekenkamers en doen regelmatig gezamenlijk onderzoek. Ook dragen we bij aan de ontwikkeling van internationale standaarden voor het werk van rekenkamers. In een aantal regio's participeren we samen met buitenlandse rekenkamers in langlopende projecten gericht op institutionele versterking. Dit doen we ook binnen het Koninkrijk, met de rekenkamers van Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Door de coronapandemie hebben we onze samenwerkingsactiviteiten online voortgezet, anders vorm gegeven en in enkele gevallen uitgesteld.

3.1 Institutionele kennisuitwisseling en samenwerking

Wij vinden het belangrijk om te voldoen aan de internationale normen voor rekenkamers (ISSAI's) en om aan te sluiten bij professionele ontwikkelingen en daarom nemen we deel aan internationale werkgroepen en wisselen we bilateraal kennis uit met andere nationale rekenkamers.

De Algemene Rekenkamer is actief in de volgende internationale koepelorganisaties van rekenkamers:

- EUROSAI (de organisatie van nationale rekenkamers in Europa);
- het Contactcomité (het overlegorgaan van de presidenten van rekenkamers van EU-landen en de Europese Rekenkamer);
- INTOSAI (de organisaties van nationale rekenkamers wereldwijd).

EUROSAI

Het driejaarlijkse congres van EUROSAI dat in 2020 zou plaatsvinden, is een jaar uitgesteld. Dat betekent dat wij een jaar langer lid blijven van de Governing Board van EUROSAI. In antwoord op de coronacrisis heeft EUROSAI een projectgroep opgericht die de onderzoeken van rekenkamers gerelateerd aan de coronapandemie coördineert en zorgt voor de uitwisseling van relevante onderzoeksmethodes en -technieken.

Contactcomité

De jaarlijkse bijeenkomst van het EU-Contactcomité is in 2020 niet doorgegaan. In december 2020 heeft het Contactcomité [een rapport](#) van de Algemene Rekenkamer en 6 andere rekenkamers gepubliceerd over de manier waarop de afwikkeling van middelgrote en kleine banken die ernstige financiële problemen zijn geraakt, wordt voorbereid. Ook zijn we parallel met zes andere rekenkamers in de EU een onderzoek gestart naar de werking van budgettaire kaders op middellange termijn. Deze samenwerking komt voort uit de werkgroep Fiscal Policy Network.

INTOSAI

Ook INTOSAI heeft de geplande bijeenkomsten van werkgroepen en congressen grotendeels digitaal voortgezet. Zo hebben wij samen met de Zweedse en Zuid-Afrikaanse rekenkamer een interactieve paneldiscussie georganiseerd voor buitenlandse rekenkamers tijdens een webinar over *Auditing donor funds*. Hiervan is [een visueel verslag](#) beschikbaar.

Peer reviews

In het voorjaar van 2020 heeft de Europese Rekenkamer een [rapport](#) gepubliceerd over de peer review waaraan wij tussen 2018 en 2020 met drie nationale rekenkamers hebben gewerkt (zie over het fenomeen peer review ook het kader in § 2.3). Aan het eind van 2020 zijn wij samen met de rekenkamers van Oostenrijk en Polen begonnen aan een peer review van de Roemeense rekenkamer.

3.2 Institutionele samenwerking

In 2020 hebben wij samengewerkt met nationale rekenkamers in 4 verschillende regio's, binnen meerjarige projecten. Wij nemen hieraan deel op verzoek van de betreffende rekenkamers. Op die manier hopen we bij te dragen aan de institutionele versterking van onze internationale collega's en aan een sterk publiek financieel management in onze partnerlanden.

Sharaka-programma met rekenkamers in de Arabische regio

Sinds 2017 werken we met 7 rekenkamers in de Arabische regio samen binnen het zogenoemde Sharaka-programma ('Sharaka' is Arabisch voor 'partnerschap'). Deelnemers aan het programma zijn de rekenkamers van Algerije, Irak, Jordanië, Marokko, de Palestijnse gebieden, Tunesië en (sinds 2019) Soedan. In 2020 hebben we de onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring tussen de deelnemende rekenkamers gefaciliteerd door het organiseren van een reeks webinars over communicatie en stakeholdermanagement. Verder hebben de deelnemende rekenkamers in 2020 met bilaterale ondersteuning van de Algemene Rekenkamer hun beleidsonderzoeken voortgezet op terrein van het derde Duurzame Ontwikkelingsdoel van de Verenigde Naties: *goede gezondheid en welzijn*. De bilaterale samenwerking met Soedan werd in januari door collegelid Irgang opgestart. De meeste activiteiten zijn echter vanwege de coronapandemie doorgeschoven naar 2021.

Samenwerking met kiesgroeplanden

Wij werken samen met de rekenkamers in de zogenoemde kiesgroeplanden. Dit zijn de landen die Nederland vertegenwoordigt in het bestuur van het Internationaal Monetair Fonds, de Wereldbank en de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling. In 2020 hebben we in dit kader met de rekenkamers van Bulgarije, Georgië en Moldavië samen gewerkt, vooral op het gebied van kwaliteitsbeheersing en -bewaking en doelmatigheidsonderzoek.

Samenwerking met rekenkamers in (Zuid-)Oost-Afrika

Sinds 2018 werken we samen met de rekenkamers van Tanzania, Kenia en Mozambique en met AFROSAI-E, de koepelorganisatie van Engelstalige rekenkamers in Afrika. Om de opgedane kennis binnen dit project over de olie- en gasindustrie op een innovatieve wijze te verspreiden, hebben we in 2020 een online cursus gelanceerd. Deze is beschikbaar in het Engels, Frans en Arabisch via het [digitale platform van AFROSAI-E](#).

3.3 Relaties met rekenkamers binnen het Koninkrijk der Nederlanden

De reguliere bestuurlijke teleconferenties met de rekenkamers van Aruba, Curaçao en Sint Maarten hebben ook in 2020 plaatsgevonden. Met de rekenkamer van Sint Maarten hebben we kennis en perspectieven uitgewisseld over de wederopbouw van Sint Maarten na de zware orkaanschade van 2017. De rekenkamer van Sint Maarten en de Algemene Rekenkamer hebben gelijktijdig een rapport over dit thema uitgebracht. Verder hebben wij de rekenkamer van Aruba ondersteuning verleend op de thema's 'financieel beheer' en 'jaarrekeningonderzoek'.

Bijlagen

Bijlage 1 Publicaties 2020

In 2020 uitgebrachte rapporten, brieven en webpublicaties

	Datum	Titel rapport, brief c.q. webpublicatie	Type publicatie
1	13 februari	Toeslagen: lessen uit 15 jaar onderzoek Algemene Rekenkamer	Rapport
2	18 februari	Politie ter plaatse; Sturing op inzetbaarheid en inplanbaarheid verdient verbetering	Rapport
3	18 maart	Grip op digitalisering: rode draden uit tien jaar Rekenkameronderzoek	Rapport
4	26 maart	Verslag van werkzaamheden 2019	Rapport
5	31 maart	Webdossier EU [actualisatie]	Webpublicatie
6	20 april	Digitalisering aan de grens; Cybersecurity van het grenstoezicht door de Koninklijke Marechaussee op Schiphol	Rapport
7	23 april	Paardenmiddel of noodverband? Resultaten prijsonderhandelingen geneesmiddelen	Rapport
8	1 mei	Toekomst accountancysector	Brief
9	20 mei	Staat van de Rijksverantwoording	Rapport

	Datum	Titel rapport, brief c.q. webpublicatie	Type publicatie
10	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019; De Koning (I)	Rapport
11	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019; Staten-Generaal (IIA)	Rapport
12	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019; Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs (IIB)	Rapport
13	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Algemene Zaken (III)	Rapport
14	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Koninkrijksrelaties (IV) en BES-fonds (H)	Rapport
15	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Buitenlandse Zaken (V)	Rapport
16	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Justitie en Veiligheid (VI)	Rapport
17	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII)	Rapport
18	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Gemeentefonds (B)	Rapport
19	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Provinciefonds (C)	Rapport
20	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII)	Rapport
21	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Financiën en Nationale Schuld (IX)	Rapport
22	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Defensie (X)	Rapport
23	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Infrastructuur en Waterstaat (XII)	Rapport
24	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Infrastructuurfonds (A)	Rapport
25	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Deltafonds (J)	Rapport
26	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Economische Zaken en Klimaat (XIII)	Rapport

	Datum	Titel rapport, brief c.q. webpublicatie	Type publicatie
27	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en Diergezondheidsfonds (F)	Rapport
28	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV)	Rapport
29	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI)	Rapport
30	20 mei	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII)	Rapport
31	20 mei	Rapport bij de Nationale Verklaring 2020; Oordeel bij de verantwoording van lidstaat Nederland over Europese fondsen in gedeeld beheer	Rapport
32	20 mei	Verslag 2019 Algemene Rekenkamer	Rapport
33	20 mei	Aandelenverwerving Air France-KLM	Rapport
34	2 juni	Financieel Steunpakket COVID-19	Webpublicatie
35	24 juni	Autobelastingen als beleidsinstrument; Effecten van elektrische auto's en bestelauto's voor belastingopbrengsten, luchtkwaliteit en klimaat	Rapport
36	25 juni	Geen plek voor grote problemen; Aanpak van wachttijden in de specialistische ggz	Rapport
37	26 juni	Steun aan grote ondernemingen – leren van het verleden	Brief
38	30 juni	Beloofde reactie op ons rapport Toeslagen terugbetalen ontbreekt in kabinetsreactie op IBO Toeslagen	Brief
39	30 juni	Eerste publicatie rond coronarekening	Webpublicatie
40	3 juli	Webdossier EU [actualisatie]	Webpublicatie
41	23 september	Testen op Corona; Wat er in het voorjaar gebeurde	Rapport
42	23 september	Uitkomsten onderzoek naar M&O-beleid van NOW-regeling	Brief
43	24 september	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk IX) van het Ministerie van Financiën en Nationale Schuld	Brief

	Datum	Titel rapport, brief c.q. webpublicatie	Type publicatie
44	24 september	Aandachtspunten bij de ontwerpbegrotingen 2021 van het Ministerie van BZK, hoofdstukken Binnenlandse Zaken (VII), gemeentefonds (B) en provinciefonds (C)	Brief
45	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk V) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken	Brief
46	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk VI) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid	Brief
47	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk VIII) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Brief
48	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk X) Defensie en het Defensiematerieelbegrotingsfonds (K) van het Ministerie van Defensie.	Brief
49	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk XII) van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	Brief
50	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk XIII) van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat	Brief
51	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk XIV) van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Brief
52	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk XV) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Brief
53	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk XVI) van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	Brief
54	1 oktober	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2021 (begrotingshoofdstuk XVII) van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking	Brief
55	7 oktober	Tweede publicatie rond coronarekening	Webpublicatie
56	12 oktober	Vizier op de vervanging van de onderzeeboten	Rapport

	Datum	Titel rapport, brief c.q. webpublicatie	Type publicatie
57	13 oktober	Verzekerd van Zinnige Zorg; De bijdrage van het programma Zinnige Zorg aan gepast gebruik van het basispakket 2014-2019	Rapport
58	14 oktober	Focus op de nettobetalingpositie van Nederland; Saldo betalingen en ontvangsten Nederland in de EU	Rapport
59	14 oktober	Webdossier EU [actualisatie]	Webpublicatie
60	15 oktober	Focusonderwerp verantwoording 2020	Brief
61	28 oktober	Webdossier kredietcrisis [actualisatie]	Webpublicatie
62	2 november	Focus op digitaal thuiswerken	Rapport
63	12 november	Individuele steun aan bedrijven tijdens de coronacrisis; Zijn de lessen uit het verleden toegepast?	Rapport
64	25 november	Coronacrisis: de risico's van garanties en leningen voor de overheidsfinanciën	Rapport
65	9 december	Sociale zekerheid en flexibele arbeidsmarkt; Sociale vangnetten voor werkenden met een flexibel arbeidsverband: de huidige balans	Rapport
66	10 december	Derde publicatie rond coronarekening	Webpublicatie
67	16 december	Rapport nationale rekenkamers Duitsland, Estland, Finland, Nederland, Oostenrijk, Portugal en Spanje over voorbereiding op resolutie van middelgrote en kleine banken	Brief

Bijlage 2 Voorstellen voorgelegd op grond van CW 2016

In 2020 zijn 7 voorstellen aan de Algemene Rekenkamer voorgelegd voor overleg op grond van de CW 2016.

Casus	Ministerie	Oprichting (privaat-rechtelijke) rechtspersoon	Bij of krachtens de wet te stellen regels met gevolgen bevoegdheden Algemene Rekenkamer	Wijziging CW
Invest International	BZ	X		
EGTS Euro Controle Route ¹	BZK	X		
Wet versterking decentrale rekenkamers	BZK/FIN			X
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht en Groeifonds Flevoland BV	EZK	X		
Bonaire Brandstof Terminals BV	EZK	X		
Nationaal Groeifonds	FIN			X
Wetvoorstel Nederlands kwalificatiekader voor een leven lang leren (NLQF)	OCW		X	

¹ Een Europese groepering voor territoriale samenwerking (EGTS) is een grensoverschrijdend samenwerkingsverband met eigen rechtspersoonlijkheid dat ten doel heeft de grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking tussen leden te vergemakkelijken/ te bevorderen. In de Uitvoeringswet EGTS-verordening is bepaald dat de voorhangprocedure en het voorafgaande overleg met de Algemene Rekenkamer, zoals geregeld in de Comptabiliteitswet 2016, van toepassing is bij deelneming van de Staat aan een EGTS.

Bijlage 3 Overzicht briefings aan parlement

Briefings 2020		
Datum	TITEL	Briefing
18 februari 2020	Politie ter plaatse Sturing op inzetbaarheid en inplanbaarheid verdient verbetering	Briefing vaste commissie JenV 18 februari
18 maart 2020	Brief aan de Tweede Kamer Grip op digitalisering: rode draden uit tien jaar Rekenkameronderzoek	Gesprek met Tijdelijke Commissie Digitale Toekomst 20 januari
23 april 2020	Paardenmiddel of noodverband? Resultaten prijsonderhandelingen geneesmiddelen	Videobriefing vaste commissie VWS 8 oktober
20 mei 2020	Staat van de rijksverantwoording 2019 Breekt nood wet?	Briefing vaste commissie Financiën 20 mei
20 mei 2020	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Ministerie van Justitie en Veiligheid VI; Rapport bij het jaarverslag	Videobriefing vaste commissie J&V 4 juni
20 mei 2020	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Ministerie van Financiën en Nationale Schuld IX; Rapport bij het jaarverslag	Briefing vaste commissie Financiën 20 mei
20 mei 2020	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII; Rapport bij het jaarverslag	Videobriefing vaste commissie EZK 3 juni
20 mei 2020	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2019 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport XVI; Rapport bij het jaarverslag	Videobriefing vaste commissie VWS 27 mei
20 mei 2020	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2018 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking XVII; Rapport bij het jaarverslag	Videobriefing vaste commissie BHOS 10 juni
20 mei 2020	Rapport bij de Nationale Verklaring 2020; Oordeel bij de verantwoording van lidstaat Nederland over Europese fondsen in gedeeld beheer	Briefing vaste commissie Financiën 20 mei
20 mei 2020	Aandelenverwerving Air France-KLM	Briefing vaste commissie Financiën 20 mei

Briefings 2020

Datum	TITEL	Briefing
24 juni 2020	Autobelastingen als beleidsinstrument Effecten van elektrische auto's en bestelauto's voor belastingopbrengsten, luchtkwaliteit en klimaat	Videobriefing vaste commissie Financiën 24 juni
23 september 2020	Brief aan de Tweede Kamer uitkomsten onderzoek naar M&O-beleid van NOW-regeling	Briefing vaste commissie SZW 23 september
23 september 2020	Testen op Corona Wat er in het voorjaar gebeurde	Videobriefing vaste commissie VWS 23 september
1 oktober 2020	Aandachtspunten bij de ontwerp- begroting 2021 van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat	Briefing vaste commissie van EZK 6 oktober
12 oktober 2020	Vizier op de vervanging van de onderzeeboten De studiefase doorgelicht	Briefing vaste commissie Defensie 14 oktober
13 oktober 2020	Verzekerd van Zinnige Zorg De bijdrage van het programma Zinnige Zorg aan gepast gebruik van het basispakket 2014-2019	Videobriefing vaste commissie VWS 13 oktober
12 november 2020	Individuele steun aan bedrijven tijdens de coronacrisis. Zijn de lessen uit het verleden toegepast?	Videobriefing vaste commissie Financiën 12 november
25 november 2020	Coronacrisis: de risico's van garanties en leningen voor de overheidsfinanciën	Videobriefing vaste commissie Financiën 25 november

Bijlage 4 Externe activiteiten en media-optredens

Datum	Activiteiten
7 januari	Essay van president Arno Visser in Elsevier Weekblad: 'De verleiding van gratis geld'.
16 januari	Toespraak van collegelid Ewout Irrgang ter gelegenheid van de High Level Meeting in Khartoum (Soedan) tussen de Algemene Rekenkamer en de nationale rekenkamer van Soedan.
20 januari	Gesprek met collegelid Ewout Irrgang op NPO Radio 1 over de samenwerking met de nationale rekenkamer van Soedan.
18 februari	Interview met president Arno Visser op BNR Nieuwsradio naar aanleiding van de Rekenkamerpublicatie Politie ter plaatse.
24 februari	Aandacht in Binnenlands Bestuur voor het voornemen van de Algemene Rekenkamer om algoritmes te onderzoeken.
18 april	Interview met collegelid Ewout Irrgang in het VPRO/Human-radioprogramma Argos over het rijksbeleid voor zwerfjongeren en de relatie met eerder Rekenkameronderzoek naar dit onderwerp.
20 april	Optredens van president Arno Visser in het KRO/NCRV-radioprogramma Spraakmakers, op BNR Nieuwsradio en in het NOS Journaal over de cyberveiligheid van het grenstoezicht door de Koninklijke Marechaussee op Schiphol, naar aanleiding van de Rekenkamerpublicatie Digitalisering aan de grens.
23 april	Gesprekken met collegelid Ewout Irrgang op NPO Radio 1, in het AVROTROS-televisieprogramma EenVandaag en in diverse geschreven media over het Rekenkamerrapport Paardenmiddel of noodverband? Resultaten prijsonderhandelingen geneesmiddelen.
20 mei	Persconferentie van president Arno Visser met een toelichting op het Verantwoordingsonderzoek van de Algemene Rekenkamer. Berichtgeving hierover in het NOS Journaal, NPO Radio 1, de Telegraaf, ANP en BNR Nieuwsradio en een interview met Arno Visser in NRC.
20 mei	Citaten van collegelid Ewout Irrgang in respectievelijk de Volkskrant en het Algemeen Dagblad over informatiebeveiliging en de reisadviezen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
20 mei	Korte interviews met collegelid Francine Giskes naar aanleiding van de Rekenkamerpublicatie Aandelenverwerving Air France-KLM.
20 mei	Korte verklaring van collegelid Francine Giskes voor de lokale media van Sint Maarten naar aanleiding van het Verantwoordingsonderzoek van de Algemene Rekenkamer.

Datum	Activiteiten
8 juni	Optreden van president Arno Visser in het KRO/NCRV-radioprogramma Spraakmakers naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek naar de coronamaatregelen van de overheid.
24 juni	Toelichting van collegelid Francine Giskes op het Rekenkameronderzoek Autobelastingen als beleidsinstrument op BNR Nieuwsradio.
25-26 juni, 8 juli	Berichtgeving in NRC, op BNR Nieuwsradio en in het Financieele Dagblad naar aanleiding van de brief van de Algemene Rekenkamer over steun aan grote ondernemingen.
30 juni	Toelichting van collegelid Ewout Irrgang in het NOS Journaal bij onze monitor 'Coronarekening'
25 augustus	Interview van journalistiek platform Follow the Money met collegelid Ewout Irrgang: 'Publieke controle publiek geld juist in een crisis belangrijk'.
2 september	Gesprek met president Arno Visser in het KRO/NCRV-radioprogramma Spraakmakers over financiële en economische lessen uit het verleden, gerelateerd aan de coronacrisis.
14 september	Kort gesprek met president Arno Visser in NRC over het Nationaal Groeifonds naar aanleiding van het Rekenkameradvies uit 2019 over revolverende fondsen.
18 september	Online masterclass van de collegeleden Ewout Irrgang en Francine Giskes voor financieel journalisten.
23 september	Toelichting van collegelid Ewout Irrgang bij het NOS-televisieprogramma Nieuwsuur een op het Rekenkameronderzoek Testen op Corona.
8 oktober	Interview met collegelid Ewout Irrgang in het personeelsblad Wij van het Ministerie van Financiën.
12 oktober	Optreden van president Arno Visser in het AVROTROS-radioprogramma EenVandaag, met een toelichting op het onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar de vervanging van onderzeeboten.
14 oktober	Opinieartikel 'Wat levert EU Nederland op?' in de Volkskrant en Nederlands Dagblad van collegelid Ewout Irrgang, naar aanleiding van de Rekenkamerpublicatie Focus op de nettobetalingsspositie van Nederland. Berichtgeving hierover in diverse andere media.
2 november	Gesprek met President Arno Visser in het KRO/NCRV-radioprogramma Spraakmakers over het onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar de risico's rond thuiswerken van rijksambtenaren.
12 november	Toelichting van president Arno Visser op de bevindingen uit ons onderzoek naar gerichte bedrijfssteun door de staat tijdens de coronacrisis, in onder andere NRC, het Financieele Dagblad, RTL-Z, nu.nl, BNR Nieuwsradio, het Noordhollands Dagblad en ANP.

Datum	Activiteiten
25 november	Interview met president Arno Visser aan journalistiek platform Follow The Money over het Rekenkameronderzoek Coronacrisis: de risico's van garanties en leningen voor de overheidsfinanciën. Berichtgeving hierover op NPO Radio1, nu.nl, nos.nl, Teletekst, ANP en daarnaast in Trouw, het Parool, de Volkskrant en NRC.
9 december	Aandacht voor het Rekenkamerrapport Sociale zekerheid en flexibele arbeidsmarkt op de websites van NOS, RTL, de Volkskrant, ANP, nu.nl, vakwebsites, op sociale media, in het NOS Radio 1-Journaal en in het Financieele Dagblad.
16 december	Toelichting van collegelid Ewout Irrgang in het Financieele Dagblad op de bevindingen van het internationale rapport over de afwikkeling van middelgrote en kleine banken in de eurozone. Berichtgeving in diverse andere media berichten over het dilemma dat nationale autoriteiten die met afwikkeling zijn belast (in Nederland DNB) niet alle informatie mogen inzien van de gemeenschappelijke afwikkelingsraad SRB.

Algemene Rekenkamer
Voorlichting
Afdeling Communicatie
Postbus 20015
2500 EA Den Haag
telefoon (070) 342 44 00
voorlichting@rekenkamer.nl
www.rekenkamer.nl

Den Haag, maart 2021